

Zo dan, beste vriend, enkele herinneringen. Ik vul ze nog aan wanneer mij nieuwe feiten door het hoofd gaan

Kan men feiten beschrijven, los van hun historische context en onttrokken aan hun ruimer en dus verklarend kader? Natuurlijk kan dat, maar wie zich een degelijk historicus wil laten noemen, die mag zich daar niet aan wagen. "Every way has a wherefore", vermaande William Shakespeare (1564-1616).¹ Maar hoever kan men daar in gaan zonder hopeloos wijdlopig en dus drammerig te worden? Waar ligt dus de spreekwoordelijke lat?

Het antwoord op die vraag vereist natuurlijk een zorgvuldige afweging. Een interessante proef in deze ligt in het onderzoek naar de wortels van de Duitse *Flamenpolitik*, die de ruggengraat vormde van het activisme – al kan men de re-denering ook wel zinvol omdraaien en stellen dat het activisme de ruggengraat vormde van de *Flamenpolitik*.

Moet men, om de wortels van de *Flamenpolitik* bloot te leggen, het geheel van de geopolitiek van het Duitse rijk in de zichtlijn houden? En verder: moet men die zichtlijn doortrekken tot de gebeurtenissen die zich na het verdragendrieluik van Verdun, Meerssen en Ribemont eeuwenlang hebben ontwikkeld en tenslotte hebben geleid tot een Oost-Westdualisme in Europa?² Kon men binnen dat dualisme de Duitse geopolitiek van de negentiende eeuw in Vlaanderen³ beschouwen als een Germaanse voorpost die door het lot van de geschiedenis gescheiden was van de natiestam en dus recupereerbaar was? Niet alleen politiek en cultureel, maar ook economisch. Leidde die recuperatie-idee ten slotte niet tot een breuk tussen de Duitse ambities en de binnen België verankerde Vlamingen en Vlaamse bewegers met Germaanse sympathieën? En als die breuk inderdaad tot stand kwam, hoe en wanneer nam de *Flamenpolitik* de draad opnieuw op? Gebeurde dat bij het begin van de Eerste Wereldoorlog? Of voordien?

1. Vers uit *Much Ado About Nothing*, geciteerd in *Van Dale. Groot Woordenboek van de Nederlandse taal*, Utrecht-Antwerpen, 2005, p. 4343.

2. Via die drie verdragen, respectievelijk afgesloten in 843, 870 en 880, ontstonden het Westfrankenrijk, het Oostfrankenrijk en het Lotharingse Middenrijk. Schematiserend, kan men stellen dat het Middenrijk later grotendeels systematisch geslingerd werd tussen en opgeslorpt door de expansionistische burens van Oost en van West.

3. Het 19de eeuwse 'Vlaanderen' verenigde, binnen de Belgische context, oude vorstendommen uit de beide invloedssferen (Duits/Frans).

In zijn *De "Flamenpolitik", breuk of continuïteit in de Duitse politiek? Nieuw licht op het tijdschrift "Germania" (1898-1905)* onderzoekt Bruno Yammine de vraag of het activisme werd voorafgegaan door een reële of een virtuele, een constante of een onderbroken invloedslijn tussen de actoren van de Duitse geopolitiek en een bepaalde intellectuele klasse in Vlaanderen.

Centraal in zijn onderzoek positioneert Yammine het 'Alduitse' tijdschrift *Germania*, dat in Duitsland – door Duitsers – werd opgericht en werd gepubliceerd in Brussel. Een aantal Vlaamse bewegers engageerden zich in dit 'project', waarvan de historiografie meent dat het nauwelijks invloed heeft uitgeoefend op de relaties Vlaanderen-Duitsland. Yammine stelt vast dat die invloed langs Vlaamse kant inderdaad onbeduidend was: "*Het tijdschrift werd zeer koel ontvangen in Vlaanderen, en had nauwelijks abonnees.*" Maar hij voegt er meteen de vraag aan toe of *Germania* wel zo onbelangrijk was in het kader van de Duitse (geo)politiek op zich.

Yammine situeert zijn *Germania*-onderzoek "*binnen de centrale vraagstelling of de 'Flamenpolitik' nu al dan niet een breuk of een continuïteit binnen de Duitse politiek was*".

Hij komt tot de vaststelling dat de (vrij algemene) aanvaarding van die breuk de kennis van de *Flamenpolitik* vooralsnog heeft gehypothekeerd, maar dat die breukthesis wellicht niet lang meer zal standhouden. Alsof "*'Flamenpolitik' en activisme al helemaal uit de lucht komen [te] vallen, alsof de Groot-Duitsers zich vóór de oorlog niet voor België interesseerden.*"

Bruno Yammine behandelt hier dus een belangrijk doch enigszins onderbelicht facet van de voorgeschiedenis van de Eerste Wereldoorlog, die een tweevoudige breuk veroorzaakte, enerzijds tussen een groot deel van de Vlaamse beweging en de factor 'België' en anderzijds tussen de radicale en de passivistische Vlaamsgezinden. Luc Vandeweyer van zijn kant ontwikkelt in dit *Wt*-nummer een al even onderbelicht verhaal dat samenhangt met de weerslag van de Eerste Wereldoorlog op de Vlaamse beweging. Met name de erg snelle doorstroming van het Antwerpse activisme naar een radicaal naoorlogs Vlaams-nationalisme met een sterke 'linkse' inslag. De hierboven beschreven tweevoudige breuk in de Vlaamse beweging is op dat ogenblik reeds een onomkeerbaar gegeven onder de flaminganten, al vertaalt zich dat voortaan eerder als een tegenstelling tussen 'maximalisten' en 'minimalisten'. Binnen de nationalistische strekking zelf zou zich tijdens het interbellum overigens een bijkomende breuklijn ontwikkelen, nl. die tussen de 'democratische' fractie enerzijds en de potentiële – en later effectieve – aanhang van de Nieuwe Orde anderzijds.

In *De oprichting van Het Vlaamsche Front te Antwerpen. Een getuigenis van Rob Van Roosbroeck* beschrijft Vandeweyer dat Antwerpse linksnationalistische fenomeen aan de hand van een getuigenis door een rechtstreekse betrokkene, de activist Rob(ert) Van Roosbroeck (1898-1988). Van Roosbroeck maakte in 1934 de

overstap van het (principeel anti-vnv-gezinde) Antwerpse Vlaamse Front naar het pas opgerichte vnv. Tijdens de Tweede Wereldoorlog trad hij snel in de radicale, Groot-Duits georiënteerde collaboratie, waar hij zich engageerde in de Algemene ss Vlaanderen en in de DeVlag.

Van Roosbroecks relaas vormt geen document dat ontstond op het ogenblik van de feiten zelf, doch een 'mémoire' die in 1967 tot stand kwam en gericht was aan Hendrik Elias (1902-1973). Deze laatste was tijdens de Vlaams-nationalistische collaboratie in de Tweede Wereldoorlog de leider van het vnv, de 'collaboratie-concurrent' van de DeVlag. Hij werd in die functie onvermijdelijk een scherpe antagonist van Van Roosbroeck. Niettemin ontwikkelden beiden na de oorlog een vriendschapsband.

Elias en Van Roosbroeck waren beiden historici. Elias, die sinds jaren erg actief was als dé historiograaf van de Vlaamse beweging, was begrijpelijkerwijze nadrukkelijk geïnteresseerd in de herinneringen van zijn vriend m.b.t. het activistisch-nationalistische milieu van de pas gestichte Antwerpse Frontpartij. De oud-vnv-leider hengelde vooral naar de omvang en de activiteiten van de socialistische en communistische kern binnen dit "*grootstedelijk reservoir*": de Clartébeweging, het antimilitarisme, het antikapitalisme en de zogenaamde 'minderheidssocialisten'. Die laatste term was een allusie op het feit dat Van Roosbroeck steevast onderstreepte dat het nationalisme er uiteindelijk "*zegevierde*" als dé politieke factor.

Ofschoon Van Roosbroeck zelf de idee had geopperd om zijn herinneringen met Elias te delen, moest deze laatste daartoe toch enige druk uitoefenen op zijn respondent. Maar het lukte. "*Zo dan, beste vriend, enkele herinneringen*", schreef Van Roosbroeck, "*ik vul ze nog aan wanneer mij nieuwe feiten door het hoofd gaan*."

Gelukkig voor de geschiedschrijving heeft Van Roosbroeck woord gehouden.

FRANS-JOS VERDOODT | REDACTIESECRETARIS WT